

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

J. Lõo, R. Rägo, M. Taevere, O. Tief, J. Uluots.

Sisu:

Põhiseadus ja kohtu rippumatus — E. — Mõned märkused uue kohtukorralduse aluste kohta — K. Saarmann. — Kas uus Kohtumaksude ja -kulude Seadus ulatub ka notaariuste ja kreposti-jaoskondade tegevuse ala peale? — J. Trull. — Riigikohtu tegelus. — Lisa: 1923 a. Riigikohtu otsused, lhk. 97—128.

Põhiseadus ja kohtu rippumatus.

Kaks aastat tagasi avaldasin ma sama pealkirja all „Õiguses“ (nr. 4 — 1922. a.) kirjatüki, milles püüdsin tõendada, et rippumatu kohtu põhimõte, mille kuulutamine Põhiseaduses on Eesti rahva suur teene, on hädaohus jääda samuti surnud täheks, nagu see oli tsaari-aegsel Venemaal. Ma näitasin, et reformide-ajajärgu seadusandluse geniaalne mälestussammas — 1864. a. Kohtuseadlused, mis kehtastas rippumatut kohtu tema ilmatähtsuses, ei võinud püsida Vene reshimis, kuna Eesti Vabariigi Põhiseadus asus kindlale teele, luues rippumatu kohtu ja viies ta tegelikku ellu. Ühtlasi kriipsutasin ma alla, et kohtu loomine on alles alg-ajajärgus, et alles siis, kui kohtu loomise küsimus Põhiseaduse VI. peatüki selge mõistega kokkukõlas läbi viidakse täiesti iseseisva reformina, mitte aga ühes terve riigi ametliku apparaadi korraldamisega, — alles siis saab Eesti eeskujuliku, kõrgelseisva kohtu, mis kindlustab rahvas õiglustunnet, mitte aga mahajäetud ametnikkude kogu

Venemaa eeskujul. Ma kirjutasin oma kirjatüki kaks aastat tagasi, püüdes tõendada, et Põhiseadus, kuulutades kohtunikud rippumatuiks ja tagandamatuiks ja keelates neil ühtlasi kõrvalt ülespidamist juurde teenida, paneb riigi peale, Eesti kohtu kaaluvuse nimel, kategoorilise kohustuse: anda kohtunikule tema perekonnaga elamiseks see elatusmiinimum, mis tarvilik on kultuurinimesele; ja seda täiesti sõltumata üldisest ametnikkude palgaküsimusest. Riigiteenijad oma suures enamususes on tegevuses ainult kindlaksmääratud tundidel; niikaua kui riik ei jõua neile anda täiesti küllaldast ülespidamist, peab nendel õigus olema vabal ajal kõrvalist tööd teha; kohtuniku terve tööpäev on aga riigi päralt; pealegi, nagu Põhiseadus õieti määrab, ei ole kohtunikul tema isearalise seisukorra tõttu õigust kõrvalt teenida. Selles mõttes on jutt Põhiseaduses ainult kohtunikust; sellest järgneb iseenesest, et kohtuniku varanduslise kindlustamise küsimust tuleb korraldada ise-

seisvalt, esimeses järjekorras (seda enam, et kohtu-ametkond, eraldi võetult, annab riigile õige suurt sissetulekut, millest jätkub kohtu ülespidamiseks; sissetulekuallikaks aga ei tohi kohus üldiselt tunnustatud majandusteaduse-põhimõtte järele olla). Et piltlikuks teha seda hädaohtu, mis Eesti kohut ähvardab viivituse korral kohtunikkude varanduslise seisukorra asjas, tõin ma ette rea juhtumusi, kus kohtunikud on sunnitud olnud ametist lahkuma, ja sõnu, mis sel ajal keegi ütles kohtunikule: „Mina ei saa aru, kuidas Teie, kõrgema haridusega isik, kohtus teenite?“

Näis, nagu oleks minu kirjatüki ilmumisele järgnev ajajärk tahtnud minu kartusel Eesti kohtu saatuse pärast alust ära võtta: Riigikogu kõrgendas märksa kohtunikkude palgamäärasid ja andis sellega põhjust loota, et kohtukorraldus siiski on astunud iseseisva eraldatud arenemise teele, mis kindlustab selle kõige tähtsama riikliku reformi lõplikku elluviimist.

Seesugune järeldus ähvardub aga praegu olla enneaegne; nähtavasti riigiteenijate liidu mõjul hakkab uuesti pinda võtma arvamine, et kohtunikkude varanduslise kindlustamise küsimus on lahutamatult seotud ametnikkude varanduslise kindlustamise küsimusega üldse ja et kohtunikkude eraldamiseks ei ole alust. Küsimus on uuesti surnud punktil ja kohtu tulevik kujuneb tumedais värvides, sest et ainult riigitarkuse lõplik võit igapäevase elu väikluse üle võib anda Eestile selle rippumatu, kõrgelseisva kohtu, millest teoreetiliselt räägib Põhiseadus.

Imelik mitte-arusaamine küsimuse tõsidusest ja väiklane ning seejuures täiesti alusetu kadedus paneb ametnikku küsima: milläs oleme meie siis kohtunikkudest halvemad? Kas kohtunikud ei ole samasugused ametnikud? Miks peab nende seisukord siis meie omast parem olema? Vastused on lihtsad: ei ole kohtunik milleski riigiametnikust parem ega halvem;

ta on samasugune riigi ja rahva teenija. Asi aga, mis tema kätte usaldatud, on oma omaduse järele riigiteenistus sui generis — erisugune; sel ajal kui teiste riigiametnikkude teenistuse iseloom teeb neid ülemuse eeskirjade täitjaks, on kohtunikud, olles seotud ainult seadusega, „kohustatud“ seisma kõrval erakondadest ja mõjudest, tulgu need kelle poolt tahes, ja faktide põhjal, objektiivselt, südame-tunnistuse järele näitama, kummal pool seisab õigus, kes õige, kes süüdi; seadus, südame-tunnistus ja faktid — see on kõik, millega on piiratud õieti korraldatud kohus. Aga just sellepärast lasub kohtunikkude peal eriti suur ja raske vastutusekoorem, vastutus iga asja õiglasest erapooletus otsustamises ja rahva õiglustunde kindluses; ja see vastutus, võrreldes teiste riigiametnikkudega, lasub ainult kohtu õlgadel, ei saa tema sellest osagi kellegi teise kanda jätta. Kas ei ole nüüd selge igale ühele, kes vaevaks võtab kohtuniku erilisse seisukorda süveneda, et kui kohtunik on sunnitud enesele ja perekonnale muretsema igapäevast leiba kuskilt kõrvalt, siis tema seisukorra rippumatu iseloom muutub juba kahtlaseks ja — mis iseäranis raske — rahvas ise hakkab paratamatult tema peale vaatama halvaks paneva kaastundmusega; siit on aga — ainult samm umbusalduseni kohtu ja õiguskorra vastu ning õiglustunde langemiseni rahvas seas. Vene kirjanduses esines kohtunik iseseisvuseta, halatsemisväärilise olevusena; minu poolt ettetoodud Eesti kodaniku küsimus: „kuidas Teie, kõrgema haridusega isik, kohtus teenite?“ on aga ka niivõrt iseloomulik, et paneb tõsiselt järele mõtlema, niikaua kui veel hilja ei ole. Kohtunik seisab eraldi teistest ametnikkudest; selles ei ole maikugi eesõigustatud seisukorrast, mis teda nagu paremaks teeks; kadeduseks ei ole kõige vähematki alust: kohtuniku töö on äärselt raske. Lõpuks küsimus: miks peab kohtuniku varandusline seisukord olema

parem teise ametniku seisukorrast? — ei ole säärasel kujul õieti üles seatud. Muidugi peab igal ametnikul, kelle tööjõud tervelt ära kasutatakse temale usaldatud asja peale, olema elamiseks tarvilik igapäevane leib. Kui meie väikese riigi rahaline seisukord niivõrt kõveneb, et riigil õigus saab olema kõigi oma ametnikkude käest nõuda loobumist igasugusest kõrvalteenistusest, siis peab ka kohtuniku ja vastava ametniku palgavahe kaduma. Praegu on aga seisukord niisugune, et rippumatul kohtunikul oma tegevuse mõiste järele, — sellest rääkimata, et teenistus nõuab kõike tema jõudu, — ei ole õigust (nagu see ainult tema suhtes on otsekohe Põhiseaduses ette kirjutatud) ega võimalustki kõrvalt teenida, kuna pea kõik teised ametnikud on ametis ainult teatava arvu tunde päevas, muul ajal aga vabad; ühtlasi ei saa riik mõistliku majapidamise juures veel anda kõigile ametnikkudele täielikku ülespidamist, ja järjekult ei või muidugi keelata kellelegi kõrvalist teenistust. Peab juba äärmiselt eelarvamisel olema, kui säärase asjaolude juures mitte järgmisele otsusele jõuda: ilma et vähemaltki seotud olla üld-ametkonna palgaküsimusega, peab kohtunik saama riigi käest selle miinimumi (!), mis kindlustab kultuurinimese elamist; kohtuniku kindlustamine täieliku elatusmiinimumiga on riigile kategooriliselt sunduslik, sest et rippumatul kohtunikul ei tohi meie Põhiseaduse mõtte järele olla peale palga teisi allikaid.

Olen kindlasti kindlunud selles, et meie seaduslik võim, kes juba õigele teele astus, välja kuulutades eesti kohtuniku rippumatuse ja tagandamatuse ning korraldades juba kord kohtu varandusliku seisukorra küsimust iseseisvalt, eraldi üld-ametkonna palgaküsimusest, julgesti ja järjekindlalt saab seda teed käima, mis ellu viib täiesti rippumatu — ja järelikult elutarvidustega kindlustatud — kohtu.

* * *

Käesoleva aasta suvel avaldati trükis Kohtuministeeriumi juures moodustatud erikomisjoni poolt väljatöötatud „Uue kohtukorralduse alused“, kus muu seas kavatakse luua Riigikohtus „erikoosolek“, mille koosseisu kuuluvad peale Riigikohtu esimehe ja Riigikohtu osakondade esimeeste veel (ajutistena või alati selt mitteteotsevate riigikohtunikudena Riigikogu valikul) kolm Riigikogu ning kaks Vabariigi Valitsuse liiget ja missugusele erikoosolekule alluvad: a) kohtunikud ja kohtu-uurijate ametissenimetamised ja ametist-vabastamised, b) riigivanema ja ministrite ametialased süüteod (Põhisead. § 67) ja d) riigikohtunikude ametialased süüteod ja distsiplinaarsed üleastumised (§ 2 ja 4).

Minu sügavama arusaamise järele on see — eksisamm, mis on ka Põhiseadusega vastolus.

Põhiseaduse alusel on Eesti kohus rippumatu. Kohtu rippumatuse mõiste on teaduses ja elus vastuvaidlematu, ja vaevalt hakkab keegi sellele vastu rääkima, et siin esimeses joones mõeldakse kohtu rippumatust politikast. Politika sammub peaausjalikult otstarbekohasuse — rahvusvahelise ja siseriiklise — juhtnõõride järele igal üksikul momendil; ta kujutab eneses üksteisega võitlevate rahva mõttevoolude järeldust küsimuses, mis tänasel päeval on kõige otstarbekohasem riigi huvides; tema tegur on erakond, tema väljendus — selle või teise erakonna, selle või teise poliitilise mõtte valitsemine teiste erakondade, teiste mõttevoolude üle; ja ajaloo ülemineku silmapilkudel, nagu meie seda praegu läbi elame, on politika iseärasus — tema kõikuvus; silmapilgu otstarbekohasus iseloomustub ühekülguses. Politika mõtteviis on otse kohtuniku mõttekäigu vastand, ja niikaua kui poliitiline võitlus ei ole kujunenud maksvas korras väljaantud seaduseks, ei või ega tohi ta puutuda kohtunikku; iseasi, kui on antud seadus, kui fikseeritud, kodanikkudele

sunduslik norm; seadus on kohtunikule juba tingimata siduv; seal, kus seadus on kategooriline, on kohtunik tema esimene täitja, olgu tema isiklikud vaated missugused tahes; kuid väljendada oma tegevuses poliitilist poolehoidu või sallimatust ta ei tohi; seistes kõrval erakondadest, täiesti nendest rippumatult, peab tema oma südametunnistus, teadmisi ja kogemusi alati juhtima ühele sihile: objektiivsele, õiglasele küsimuse lahendamisele, kuid maksva seaduse alusel; seadus, südametunnistus ja faktid — need on ainukesed kohtuniku juhtnöörid. Temal ei ole erakondi — on ainult ühesugused pooled protsessis; kohtunik, kes on üksiku erakonna tahtmise tööriist ja täitja ei ole kohtunik, vaid kohtuniku moonutus. Sellepärast on kandidaadi isiku kohtunikuameti peale hindamisel juhtivaks mõõdupuuk — rääkimata iseenesest mõistetavast põhjendatud eeldusest, et tema ei ole riigikorra vastane — ainult küsimused, kas ta on moraalselt laitmatu, kas talt võib eeldada objektiivset, erapooletut otsustamist, mida kohtunikult nõutakse, ja kas ta on omandanud tarviliku hariduse ning kogemused. — Kindunud aktiivne politikamees suudab asja peale vaadata ainult oma erakonna vaatekohast; ta näeb õiget teed isamaa heaks oma erakondlikus ideoloogias, ja tema mõtted ning tegevus peavad loomulikult selle idee sihis käima ka riigiametikandidaadi valikul. Liiga lahkuminevad on need alad — politika ja kohus. Ja see on juba ammu politika enese poolt ära tuntud; kohtu arenemisprotsess käib juba ammust saadik seda teed, et vabaneda välistest mõjudest — peaaegselt poliitika võimust. Ja praegu on meil Põhiseaduses välja kuulutatud kohtu rippumatuse põhimõte. Näib üldiselt olevat näidata, et kohus, mis koosneb isikuist, kes on valitud üksikute poliitiliste erakondade poolt nende tegevliikmete hulgast, satuks otsekohesesse vastollu kohtu rippumatuse mõttega ja õnes-

tades rahva õiglustunnet, kannaks õigusemõistmise asjasse poliitilist kirge ning võitlust. Iga kohtunik peab tundma, et tema õigusi ja kohuseid korraldab ainult makssev seadus; missugused ka ei oleks üksikute erakondade vaated ehk politika mõttevoolud, niikaua kui nad ei ole seadusandlikul teel kujunenud maksvaks seaduseks, ei ole neid kohtumõistmisel lihtsalt olemas; seaduses neid ei ole. — Politikamehe ja kohtuniku mõtteviisi diametraalne lahkumine, ühenduses kohtu rippumatuse põhimõttega sunnib haruldalt ettevaatlik olema politikamehe osa vastu kohtunikkude valimise asjas ja seal, kus (nagu ma allpool näitan) politikategelaste osavõtt on mõõdapääsmatu, täpsalt seda osavõttu korraldama. Muidugi ei või keegi politikategelane näha selles oma õiguste vähendamist: seadusandline ja administratiivne ala on politikamehe kättes; ta seisab poliitilise riigivalitsemise tüüri juures; tema tegevuse saavutusena tekib seadus; aga maksva seaduse piires teotseb kohus politikast sõltumata. Väga tähtis on siin ära märkida veel kohtunikkude valimise küsimuse teist külge. Õigusteadlus ei ole nii lihtne, nagu see lihtkodanikule näib olevat. Kohtunikule tarvilik juriidiline mõtlemisviis on kauase püsiva töö saavutus; et heaks juristik saada, peab ennast täiesti pühendama sellele asjale. Mitte-eriteadlasel, kes kohtutegevusest cemal seisab, on võimatu hinnata selle või teise isiku kõlblikkust kohtuniku tegevusele.

Nõnda siis — kohtu rippumatuse põhimõtte nimel — tohib politikategelaste osavõtt kohtuniku valimisest avalduda ainult seal, kus seda nõuab riigikord, ja ainult sel kujul, mis kindlustab valimiste objektiivsust. Kõrgem võim on meil Riigikogu käes, mis pärast kõrgem kohtuasutus riigis — Riigikohus — peab muidugi Riigikogu poolt valitama. Suur puudus meie seaduses seisab selles, et viimane sugugi ei korralda kandidaatide ülesseadmist riigi-

kohtunikkude kohtade peale ja nende valimisi. Hinnata kandidaati tema kõlblikkuse vaatekohast kohtuniku tegevuseks võib ainuüksi praktiliselt töötav jurist kes käesoleval silmapilgul kontaktis on kohtuga; sellepärast peab teatava arvu kandidaatide Riigikogule ettepanek riigikohtunikkude vabakohtade peale olema seaduse enese poolt antud magistratuuri prokuratuuri ja advokatuuri kätte; niisuguste kandidaatide arvust, kelle kõlblikkus on eriteadlase kitsast vaatekohast tunnustatud, on Riigikogu asi valida seda, kes on riiklikust vaatekohast kõige soovitam. Vaidlused valimistel peavad seejuures sündima tingimata Riigikogu komisjoni kinnisel koosolekul, sest et kohtuniku isiku seadmine avaliku poliitilise võitluse risttule alla ei ole kokkukõlas kohtu ideega (informatsiooniks ja seletuste andmiseks võiks, Riigikogu liikmete soovi peale, komisjoni kutsuda kohtuametkonna esindajaid); lõplikku avalikku hääletamist pärast seda tuleb toimetada ilma vaidlusteta. Siinjuures võib alla kriipsutada, et meie Riigikogu juba põhimõtteliselt on üldjoontes asunud kirjeldatud õigele valimiskäigu teele; jääb ainult järele seda korda üksikasjaliselt välja töötada ja seaduses jäädvustada.

Teine ala, kus tarvilik on politikategelaste osavõtt, on riigikohtunikkude ametialased sätteod. Riigikohus on kõrgem kohus riigis, ja tema liikmete sätteod ning üleastumised nõuavad iseäralise ülemkohtu kokkukutsumist, millest peale kohtunikkude Riigikohtu enese koosseisust võtaks osa ka riigivõimu esindajad; sama ülemkohtule võiks muidugi anda ka riigivanema ja ministrite ametialased sätteod. Säärase ülemkohtu korraldus peab aga tingimata sündima iseäralise seadusandlise akti läbi (kus üksikasjaliselt peavad olema korraldatud seesuguste asjade algatamise ja käigukorra iseärasused); üldkohus seisab väljaspool üldkohtuasutuste süsteemi ja tema koht ei ole „Kohtukorralduse seaduses.“

Kuid kõigi teiste kohtunikkude ja kohtu-uurijate ametissenimetamiste ja ametist-vabastamiste üleandmine loodavale sega — poliitiliskohtulisele — „erikoosolekule“ on otsekoheses vastolus kohtu rippumatuse mõistega ja Põhiseaduse nõuetega. Riigikohus, kui kõrgem kohtuasutus Vabariigis, määratakse ametisse loomulikult riigivõimu poolt; kõik edaspidised nimetused kohtuametkonnas peavad aga olema rippumatud poliitilisest võimust. Riigi poliitiline saatus usaldatakse võitlevate erakondade ja vaadete kolmeks aastaks valitavate esindajate kätte; kõigi rahvaesindajate ühised jõupingutused peavad — kui võitluse tagajärg — andma riigile õige korra ja juhtima riigilaeva kõigist poliitilise tormi hädaohtudest läbi; erakondade võitlus ise kujutab eneses järskude äärmuste ja kõikumiste pilti; seadusandlus aga kui selle võitluse tagajärg, on ainult võitluse lõplik tagajärg võitlevate jõudude kompromissi mõttes. Vastuvõetud seadus kaotab erakonna ilme, saab riigikorra üldsunduslikuks normiks; seadusandluse tasapinna muutused sünnivad pikkamisi ja plaaniliselt, võrreldes poliitilise erakonna võitluse tormiliste kõikumistega.

Kohtunik tunneb ainult erapooletut seadust ja vaatab tema peale mitte ühe või teise erakonna ühekülgse prilli läbi, vaid objektiivselt — nimelt kohtuniku — vaatekohast. Poliitiliste erakondade vaherkord muutub ruttu ja alati; kord on üks, kord teine erakond ajutiselt võimul; iga kolme aasta järele uueneb ja muutub erakondade koosseis. Selle või teise erakonna tegevliige, kui talle on antud hääleõigus kohtunikkude nimetamisel, ei saa — oma kindumuse tõttu — teisiti, kui püüda kohtunikkudeks läbi viia isikuid, kes soovivad on tema erakonna ühekülgsest vaatekohast. Tagandamatu eluaegne rippumatu kohtunik võib niiviisi nimetatav olla võib-olla ehk lühikeseks ajaks kujunenud koniunktuaari otsekohesel mõjul erakondade käesoleva kolme aasta peale va-

litud esindajate poliitilises võitluses. Mitte kohtuniku vaba asjalikkus harutamisel ja järeldamisel, vaid — ümberpöörduvalt — tema erakondsus peab tahes või tahtmata saama mõõdupuuks tema ametisseastumise kõlblikkuse hindamisel. Politika tungib kohtusse ja poliitiliste vaadete võitlus leiab väljendust kohtuotsustes. See tähendaks aga juurtega hävitada rippumatu kohtu ideed.

Riigikohtunikkuude valimistel seab juba kõrgem riigivõim kohtuametkonna etteotsa isikud — kohtunikutegevuseks kõlblikkude hulgest, kelle kätte ta kohtuasja usaldab; riigikohtunikkuude süütegude harutamisest võtab riigivõim osa. Sealt edasi on aga kohus politikast rippumatu ja kohtunikkuude muu koosseisu määramisel ei tohi politikategelased enam osa võtta.

Kõige suurema imestusega kuulen ma praegu meil häält, mis näitavad hädaohu peale, et kohus saab „riigiks riigis“. Kui ma loen Vene tsaarirõhiimi komisjonide seletuskirja „Kohtukorralduse seaduse“ muutmise juurde, kus avaldatakse kartust selle kohta, et „kohus ehk tunneks end olema kõrgemal seadusest“, kus seletatakse, et „valitsusel peab võimalus olema mõjuda isikute koosseisu peale, kelle kätte usaldatakse kohtuvõim, ja nende tegevust juhtida riigihuvidele vastavalt“, et „kohtu järsk lahutamine administratsioonist ja tagandamatuse ebaõnnestunud vormuleerimine ei ole kokkukõlas kohtu riikliku iseloomuga“ jne., — siis on see kõik mulle arusaadav isevalitsuse vaatekohast; siin peitub kõlavate lausete all autokraatliku rõhiimi kartus temale äärmiselt mittesobiva iseseisva kohtu eest. Meil aga, vabariigi demokraatliku korra maksvusel, vabariigis, mida valitseb rahvas, kes oma Põhiseaduses on riigikorra aluseks seadnud rippumatu kohtu põhimõtte, kõlavad säherdused kaalutlused ja kartused mingisugusena vanaaja jätisena — anakronismina. Kus on siis see „riik riigis“? Sest ometi ainult maksva seaduse valjudes pii-

rides on kohtunik rippumatu ja ei ole kitsendatud kellegi mõjuga; igasuguse seadusest kõrvalekaldumise eest, iga võimust üleastumise eest ähvardab teda vastutuselevõtmine distsiplinaar- ehk kriminaalkorras, mis kõrvaldab ka tagandamatuse kindlustuse; kes võib ometi valjus riigiseadusele allaheitmises näha „riigi tekkimist riigis“? Rippumatus mõjub kohtunikkuude koosseisu peale ainult selles mõttes, et tugevasti edendab igaühes kohusetunnet ja ja teatava moraalse solidaarse vastutuse äratundmist kõikide teguviisi eest.

Motiiviks kõigi kohtunikkuude nimetamise üleandmisel poliitiliskohtulikule erikoosolekule toovad „Uue kohtukorralduse alused“ ette tarviduse „kindlustada kohtutele rippumatust kohtute eneste vahel üksteise vastu“. Kui komisjon seda tarvilikuks leiaks, võiks ta kohtunikkuude nimetamist korraldada ja seda valjude tagatistega ümbritseda, kuid siiski ikka ainult kohtuametkonna enese piirides. Poliitilisele mõjule kohtu peale ukseavamine väljaspoolt ei ole kohtu rippumatuse kindlustamine, vaid selle kitsendamine.

Üle minnes lõpuks ettetoodud teoreetilistest kaalutlustest maksva seaduse juurde, kinnitan ma kategooriliselt, et kohtunikkuude nimetamise üleandmine loodavale „erikoosolekule“ on otsekohehes vastolus Põhiseadusega ja teda võib järelikult läbi viia seadusandlikul teel ainult Põhiseaduse muutmise korras. Selle § 70 ütleb: „Kohtunikke . . . nimetab ametisse Riigikohus“, s. o. kõrgem kohtuasutus, mis koosneb ainult üksi tegevkohtunikkuudest (§ 69), kes on kohustatud ennast tervelt andma ainult teenistusele — kohtule, õiguse pidada kõrvalteenistust (§ 72). Vastuvaidlemata on muidugi, et siin Põhiseadus usaldab kohtunikkuude nimetamise ainult üksi kohtule enesele ilma väljaspool kohtuvõimu olevate riigivõimude osavõtmiseta. Kuidas võib siis Põhiseaduse piirides kohtunikkuude nimetamise funktsioone (§ 70) üle anda väljaspool kohut oleva

riigivõimu esindajatele (?) sellega, et nendele antakse nimetus „alaliselt mitteteotsevad riigikohtunikud“, sellega, et nende osavõtmisel asutatakse — täiesti ilma sidemeta, väljaspool Põhiseaduse VI peatüki poolt loodud kohtuasutuste süsteemi (sest et liikmete kohta ei seata siin neid nõudeid üles, mis kohtunikude kohta käivad) — tarbekorral — ad hoc — kokkutulev kohtulik-administratiivne komisjon kõrgemate riigiametnikkude süüteo-asjade harutamiseks, — ei saa nemad ikkagi riigikohtunikudeks Põhiseaduse mõttes; kõik nende tegevus seisab väljaspool kohtuasutusi kui niisuguseid, ja ainult kohtunikude valimise istungile kutsutakse neid hääletamiseks. Siin tegelikult eraldatakse Põhiseaduse § 70. muutmiseks kohtunikude valimine Riigikohtu võimkonnast ja antakse segakomisjoni kätte, mis koosneb kohtunikudest ja üldriigivõimu esindajaist. See on aga meie seaduste järele võimalik ainult Põhiseaduse muutmiseks seatud korras.

Kõike öeldud lõplikult kokku võttes leian ma: a) et riigikohtunikude valimise kord Riigikogu poolt nõuab üksikasjalist korraldamist iseäralises seadusandlikus aktis, õiguseandmisega aktiivsetele kohtutegelastele näidata kandidaate, kes vastavad eriteadlase-kohtuniku nõuetele; b) et otsustamiseks riigikohtunikude ametialaste süütegude, ühtlasi ka riigivanema ja ministrite ametialaste süütegude üle tuleb luua — kuid iseäralise seadusandliku aktiga (sest sidemes ja süsteemis üldiste kohtuasutustega Põhiseaduse järele tema ei seisa) sega-ülemkohus, d) et „Kohtukorralduse seaduse“ piirides komisjoni poolt kavatsatud „erikoosolek Riigikohtu juures“ (eelkava III peat. § 2, 4 ja V peat. § 11 lõpp) peab tervelt välja langema, ja e) et „Kohtukorralduse seaduse“ piirides langeb välja ka küsimus kandidaatide ülesseadmise kohta riigikohtuniku koha peale (V peat. § 1).

E.

Mõned märkused uue kohtukorralduse aluste kohta.

Uus kriminaalseadustik on valmimas. Veel käesoleval aastal loodab selle seadustiku väljatöötamise komisjon oma tööd lõpetada ja tuleva aasta algul võib seadustiku lõplik kava Riigikogus läbivaatamisele tulla. Selle tõttu oli loomulik, et vastavad võimud oma tähelepanu pöörasid ka teiste kriminaalkohtus tarvitusel olevate seadustikkude peale, mis meie oludes kahtlemata teatud muudatusi, parandusi ja täiendusi nõuavad. Kohtuministri hr. R. Gabrel'i vastuvaidlemata teeneks tuleb arvata algatust selles suhtes, mille tõttu Vabariigi Valitsuse poolt 7. novembril 1928. a. moodustati komisjon uue kohtukorralduse eelnõu väljatöötamiseks. See komisjon avaldas käes-

oleva aasta juunikuul trükkis oma esimese hooaja töö saavutused. Järgmiste ridade eesmärgiks on mõne sõnaga puudutada nimetatud komisjoni esialgset tööd.

Kõige enne tuleb tähendada, et meie praegustes oludes iseäranis tänuväärt on suuremate seadusandlike tööde algatamine. Kuna meil põhjapanevate seadustikkude ümbertöötamisest ja uuendamistest harilikult katsutakse mööda hiihida, kord seletades, et aeg ei olevat selleks kohane, kord jälle, et meil puuduvad vastavad jõud, peab iseäranis hindama neid riigitegelasi, kes julgevad suuremate seadustikkude ümbertöötamisele või parandamisele asuda. Meie upume peaaegu nendes mõneparagrahvilistes sea-

dustes, mida kui vihma meie seadusandlikust taevast voolab. Meil räägitakse küll palju kodifitseerimisest, kuid ei mõelda, et esmalt tuleb algseadustik terves ulatuses korda seada, et võimalik oleks temasse täiendusi mahutada. Sellepärast, toonitan veel kord, on eriti tänuväärne, et praegune kohtuminister ühe suurema ja tähtsama seadustiku ümbertöötamisele on asunud.

Pöörates nüüd otsekohe komisjoni tööde juurde peab esmalt tähendama, et komisjoni töömeetod paistab veidi ekslik olevat.

Kriminaal-alal tarvitatavaid seadustikke on kolm: materjalseaduste kogu, protsessuaalseaduste kogu ja konstruktiivseaduste kogu. Minu arvates on kahtlemata, et nende seadustikkude võrdlev tähtsus on järjekorras, nagu nad eespool on loendatud, ja järgnevad seadustikud on tingitud ning sõltuvad esimestest. Eriti arvan, et protsessist on tingitud kohtute konstruktsioon. Selle tõttu paistaks loomulik olevat, kui peale materjalseadustiku uuendamist (meie oludes uus kriminaalseadustik) oleks asutud protsessuaalseadustiku uuendamisele, sellega kriminaalprotsessi läbivaatamisele ja parandamisele, tarbekorral muidugi ka täiendamisele. Komisjon on aga teise tee valinud. Tema on asunud konstruktiivseaduste, kohtukorralduse või n. n. kohtu asutamise seadustiku läbivaatamisele ja ümbertöötamisele. Muidugi ei või ka komisjon eitada protsessuaalseaduste mõju konstruktiivseaduste peale, tähendades sissejuhatuses, et „komisjon otsustas kõige esiteks läbi vaadata tsiviil- ja kriminaalkohtupidamise seadustikest need instituudid, mis mõju avaldavad kohtukorralduse peale“. See komisjoni eeldus, et ainult osa protsessi-instituutidest mõjub kohtu konstruktsiooni peale, on ekslik. Protsess, nagu iga korralik seadustik, on süsteem, mille üksikud instituudid on orgaaniliselt üksteisega seotud. Selle tõttu ei

või temast välja eraldada üksikuid instituute ja tõendada, et need kujutavad endast seda protsessi osa, mis mõjub kohtute konstruktsiooni peale. Protsessiseadustik on tervik, ja sellena tuleb teda ka võtta; ja kui tervikust, on sellest sõltuv kohtute konstruktsioon. Kõigest sellest tuleb järeldada, et juhtumusel, kui üldse tahtmine tekkis enne protsessiseadustikku ümber töötada kohtukorralduste seadustikku, oleks tahes või tahtmata pidanud täies ulatuses läbi vaadatama maksivad protsessid. Ja siis oleks selgunud protsessi puudused, mida kahtlemata ühel ajal uue kohtukorralduse väljatöötamisega tuleks kõrvaldada.

Vaadeldes nüüd üksikuid, komisjoni poolt ülesseatud põhimõtteid (tahan puudutada ainult neid põhimõtteid, mis kriminaalkohtu alasse kuuluvad) puutub otsekohe silma, et need põhimõtted puudutavad oma enamuses protsessi, mitte aga kohtute konstruktsiooni. Ainult ühe põhimõtte juures, mis enam-vähem konstruktiivne, tahaksin peatuda. Eelkava III peatüki § 12. tähendab, et jaoskonna kohtunikud teotsevad ainuisikuliselt ja neile alluvad tsiviil- ja kriminaalajad. Uuema aja tendents on üksikkohtunikute alluvust laiendada, neile otsustada andes ikka raskemaid süütegusid. Kauge tuleviku ideaal on üksikkohtunik — esimese kohtuastme kohtunik täies ulatuses. Arusaadavalt ei või viimast nõuet praegu veel üles seada. Aga ka sel juhtumusel, kui üksikkohtuniku alluvusepiirkonda ainult suurendada, tekib küsimus, kas ei oleks asjakohane ka üksikkohtuniku tööala spetsialiseerida. Praegune rahukohutunik, kellel on juba õige suur alluvus, peab nii-öelda kõigil aladel meister olema, ta peab kriminaal-, tsiviil- kui ka administratiivseadusi ja seadustikke tundma ning neis protsessides kodus olema. Kõiki neid alasid aga hästi teada on meie ajal, kus juba üksikud alad ennast tahaksid jaotada ja ise teatud spetsialiseerimisprot-

sessi läbi elada, peaaegu võimatu. Siinjuures ei või ka tähele panemata jätta, et need alad on teataval määral juba oma iseloomu järgi lahkuminevad, ja selle tõttu on arusaadav, et igas üksikus isikus kalduvus tekib ühe või teise ala poole. On seisukord aga seesugune, siis peaks arvata, et õigustatud olema nõudmine, et ka üksikkohtunik võiks erialal töötada. Ka praktiliselt ei peaks sellest suuri raskusi tekkima. Kas praegu 2 kohtunikku arutavad kriminaal- ja tsiviil-asja või üks kriminaal-asju ja teine tsiviilasju mõlemast praegusest tööpiirkonnast, ei muuda minu arvates töörohkest. Seda enam, et ühel alal töötaja produktiivsus ja asjakohasus on kahtlemata suurem kui mitmel alal töötaja oma. Kõige selle tõttu, ilma liiga üksikasjaliseks minnes, arvan, et küllalt põhjusi peaks olema läbikaalumiseks, kas mitte otstarbekohane ei ole ka üksikkohunikke spetsialiseerida.

Eelkava I peatükk § 3. konstateerib praegu maksvat korda kohtuasimete suhte: kaks sisulist ja üks vormiline kohtuaste. Ei tahaks siinkohal pikemalt peatuda sellel küsimusel; seepärast ainult paar sõna selle kohta. Ka komisjon konstateerib, oma motiivides käesoleva paragrahvi juurde, et liikumas on mõte kriminaalprotsessis teist sisulist kohtuastet ära kaotada ja senisele kolmandale astmele revideerimis-õigus anda, s. o. piiratud kujul sisulise läbivaatamise õigus. Komisjon leiab, et need mõtted olevat liiga värsked ja revisjonistmele üle jõu käiv koorem õlale veeretatakse. Mõlemad väited on minu arvamise järgi väga vaieldavad. Mis puutub mõtte värskusesse, siis peab tähendama, et eriline revisjonikord maksab juba ammu mõnes suuremas Lääne-Euroopa riigis (vaata Saksa, Ungari ja Itaalia kriminaalprotsessid). Mis aga puutub töökoormasse, siis leiame ka selle küsimuse kohta Läänes praktilise vastuse. Saksamaal näiteks ei anta mitte kõik asjad revisjonikorras kõr-

gemale kohtule, vaid asjad, mis on vähem tähtsad ja millele harutamisel ei teki põhimõttelisi küsimusi, kuuluvad teise järgu kohtute läbivaatamisele, kuid samuti revisjonikorras. Arvan, et käsitatav küsimus on küllalt suure tähtsusega, et sellest mõne vaieldava väite ettetoomisega ei võiks mööda minna.

Ka I peatüki § 4. konstateerib maksvat korda (võrdle kava § 4 praegu maksva kriminaalprotsessi § 545-ga). Ja selles just raskus seisabki, et võimaldatakse asju anda ilma eeluurimiseta kohtu harutamisele. See võimalus on ka praegu olemas; kuid ei ole vist kohtupraktikas kordagi juhtunud, et seda võimalust oleks tarvitatud. Tuleks minu arvates kindlale seisukohale jõuda, kas läheb eeluurimist tarvis või mitte, ja kui seda tarvis läheb, siis kategooriliselt ära tähendada, missugustes asjadeliikides tuleb eeluurimist toimetada ja missugustes seda mitte ei tule teha.

Mööda minnes tahaks siinkohal toonitada, et ei peaks ära unustatama, et kohtupolitsei või n. n. kriminaalpolitsei tekkimise ja arenemise tagajärjel Läänes kui ka meil kohtu-uurija instituudi tarvidus ja tähtsus suurel määral kõikuma on löönud juba selle tõttu, et kohtupolitsei on palju painduvam ja suuremate süüteo jälgimise abinõudega varustatud kui kohtu-uurija. Kahjuks peab tähendama, et kriminaalpolitsei meil oma loomulikust arenemiskäigust on välja paisatud üleviimise tõttu temale täiesti võõrasse võimkonda. Kuid selle peale tuleb vaadata kui möödamineva nähtuse peale. Iga loomulikku arenemist võib küll takistada, mitte aga ära kaotada. Kui meil kord katsete-ajajärgust välja saadakse, siis on kindel, et ka kriminaalpolitsei jälle sinna satub, kuhu ta orgaaniliselt kuulub.

Ühes eeluurimise, kuigi ka osalise, ära-kaotamisega tekib rida küsimusi, näit. prokuratuuri enam kohtu ees esineva poole seisukohale asetamise kohta, kohtu enese

enam passiivsele seisukohale asetamise kohta, juurdluse ajal tehtud aktide mõju kohta suusõnalisel kohtulikul uurimisel jne. Kõigi nende küsimuste kohta ei leia me kahjuks vastust eelkavast, kuna nad tahes või tahtmata siis üles kerkivad, kui eeluurimine ühes või teises asjas praktiliselt ära jääb.

Lõpuks tahaksin mõne sõnaga peatuda eelkava I peatüki § 5. juures. Komisjon eitab kohtu alla andmise kambrit. Sealjuures toob komisjon motiivina ette, et selle instituudi tegevus ei olevat annud neid tagajärgi, mida talt loodeti; tegelikult olevat asi nii kujunenud, et võimalu oli kambri tervel koosseisul asjaoludega põhjalikult tutvuda, mille pärast vastu võetud harilikult ettekandja arvamised ja ettepanekud; samuti ei suuda meie Kohtupalati koosseis eraldada selle jaoks vajalikke kohtunikke. Neid motiive vaadeldes tekib küll arvamine, et komisjon sellest küsimusest veidi kergelt on üle läinud. Esmalt peab tähendama, et enne kui loodud instituut ära kaotada, tuleb läbi kaaluda, kas ei oleks võimalik töö ümberorganiseerimise tõttu neid sihte kätte saada, milleks instituut oli loodud. Kui juba üks instituut on protsessis olemas, siis tuleb arvata, et ta ei olnud mitte niisuguste eesmärkide saavutamiseks loo-

dud, millede täielik ärajätmine protsessi peale halvavalt ei mõjuks. Kui ülesseatud sihtisid selle instituudi läbi kätte ei saadud, siis tuleb ära näidata, missuguse instituudi läbi neid sihtisid siis paremini võib kätte saada. Mis sellesse puutub, et meie praegune Kohtupalati koosseis ei võimalda koosseisu eraldamist selle instituudi elluviimiseks, siis paistab see minule teataval määral argumentum ad hominem olevat, mille vastu ülearune on vaielda. Teisest küljest aga peab tähendama, et kaebealuse kohtusse süüpinka asetamise moment on küllalt tähtis, ja et selle küsimuse kontroll kohtu poolt küllalt soovitatav oleks, kas või fakultatiivselt, s. o. kaebealuse sellekohase palve peale. Ka kohtu alla andmise kambri küsimus on niisugune, mis nõuab väga põhjalikku läbikaalumist ja on terve protsessisüsteemiga ühenduses. Nende mõnede märkustega tahaksin seekord piirduda.

Kõike kokku võttes peab tähendama, et kuigi komisjon mõnes küsimuses vaieldavale seisukohale on asunud, siis peaks alustatud tööd seda energilisemalt edasi viidama, et ta mitte kalevi alla ei kaoks, nagu seda meie ajal suuremate ja põhjanevate kavadega kahjuks sagedasti juhtub.

K. Saarmann.

Kas uus Kohtumaksude ja -kulude Seadus ulatub ka notariuste ja kreposti-jaoskondade tegevuse ala peale?

Riigikogu poolt 14. VI. 1924. a. vastu võetud Kohtumaksude ja -kulude Seadus (R. T. 1924 a. nr. 81/82) tekitab arusaamatusi notariuste ja kreposti-jaoskondade tegevuse alal. Mis määral võtta palvete ja avalduste, vastuste ja ärakirjade eest tempelmaksu, kas 30 või 60 marka ja kas ka ennem tempelmaksustatud ja tempelmaksust vabade lisade pealt, seda küsimust lahendavad kreposti-jaoskonnad ja notariused mitut moodi.

Ma leian, et see seadus ei võiks arusaamatusteks notariuste ja kreposti-jaoskondade tegevuse alal sugugi põhjust anda.

Selle seadusega on tempelmaksu suhtes muudetud ja täiendatud Tsiviil-kohtupidamise Seadus, Administratiivne Kohtukord ja Seltside, Ühisuste ja nende Liitude Registreerimis Kord. See tähendab, tempelmaksu suhtes on maksuma pandud erand üldisest tempelmaksu-tariifist tsiviil-administratiiv- ja registreerimisasjus. Notariaalseadus aga, millega on korraldatud notariuste ja kreposti-jaoskondade tegevus, on muutmata jäetud. See tähendab, selle tegevuse alal jääb maksuma üldine tempelmaksu-tariif, nagu see oli Vene ajal ja ka hiljem pole teistmoodi olnud.

Okupatsiooniajal olid tempelmaksust vabastatud palvekirjad kohtutele (Verordnungsblatt 1. VII. 1918. nr. 28, Ziff. 317). 8. I. 1919. a. Kohtumaksude ja kulude seadusega (R. T. 1919 a. nr. 2) seati tsiviilkohtu asjus tempelmaks jälle sisse, mis laiendati ka administratiiv- ja registreerimisasjade peale (R. T. 1919. nr. 10 ja

18). Hiljemini tõsteti see tempelmaks kahekordseks (R. T. 1920 a. nr. 59/60). Notariaal- ja kreposteerimisasjus jäi aga ikka maksuma üldine tempelmaksu-tariif.

Arusaamatusteks annab nüüd põhjust Ts. Kp. S. § 844 uues redaktsioonis. Ts. Kp. Seaduses algab selle §-ga sellesama seaduse § 839-nda üksikasjaline väljaarendamine; see viimane § on aga muutmata jäänud ja käib kohtukulude, seal seas ka tempelmaksu kohta tsiviil-kohtuasjus. Asja ei muuda ka Ts. Kp. S. § 200 uues redaktsioonis, mis juhatab sellesama seaduse § 839.—890. peale ja käib, nagu otsekohe öeldud, kohtukulude kohta rahu-kohtunikkude juures ja Rahukogus kui II astme kohtus. Kreposti-jaoskonnad Rahukogude juures ei ole aga mitte Rahukogu kui kohtuinstantsi jaoskonnad, vaid kohtuasutuste juures seisvad asutused iseralise tegevusealaga. Mahutatud on nad Rahukohtu asutuste juurde muu seas sel sihil, et nad rahvale kättesaadavamad oleksid (Hassmann ja Nolken, Baltimaa kohtureformi seadused motiividega 1890. a, lhk. 38 ja 39).

Kõigest sellest järgneb, et uus Kohtukulude ja -maksude Seadus ei ulatu oma otsekohe mõtte järele notariuste ja kreposti-jaoskondade tegevuse ala peale. Tõlgendamise teel aga selle seaduse maksuvust laiendada ei või, sest see on erimaksuseadus, mida ei või laiendavalt tõlgendada; koguni vastuoksa, iga kahtlus tuleb tõlgendada üldise seaduse kasuks.

J. Trull.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas Eesti Vabariigis maksev seadus keelab naisterahvaid kohtuameti kandidaatide hulka vastuvõtmast?

Vastus eitav.

Kohtuameti kandidaatide instituudil (K. A. S. § 407—409) oli kahesugune eesmärk: olla ettevalmistuseks tulevastele kohtutegelelastele ja olla allikaks, kust kohtuteenijate koosseisu arvuliselt täiendatakse (V. Riiginõukogu aruanne 1891. a.).

Vaadeldes kohtuameti kandidaadi teenistuse-seisukorda mitte kui ametit, vaid kui kutset, piirdus seadus (K. A. S. § 407) ainult formaalse tingimuse kindlaksmääramisega, mis tarvilik on selleks, et teatavat isikut sellele kutsele kinnitada, selgust soetades nimelt selle tingimuse kohta, kas teenistuse taotleja on õigusteaduse-kursuse lõpetanud kõrgemas õppeasutuses ehk kas tal on attestaat olemas vastavate eksamite sooritamise kohta selles teadusharus, sellest tingimusest on täitsa küllalt, et kandidaate tulevaseks kohtu tegevuseks praktiliselt tagajärjerrikkalt ette valmistada. Teise eesmärgi elluviimise mõttes peavad need kandidaadid loomulikult vastama K. A. S. § 200 (R. T. nr. 2 — 1921. a.) äratähendatud nõuetele Eesti Vabariigi riikkondsuses olemise sulites. Sellepärast on siis vormilisest küljest õigus olemas igapäev Eesti Vabariigi kodanikku, kes kõrgemas õppeasutuses õigusteaduse-kursuse on lõpetanud ehk kellel tunnistus eksamite sooritamise üle selles teadusharus, kohtuameti kandidaatide hulka vastu võtta, ehk olgu siis, et neile takistuseks on mõned isearalised isiklikku laadi põhjused, mis K. A. S. § 201. on ettenähtud, nii kui kohtu all olek vähemalt türmiga karistatavais väär-

tegudes, maksujõetus, hoolekande all olek pillamise pärast jne.

Kuni 13. juunini 1917. a. oli naiskodanikkude vastuvõtmine kõigi Vene ülikoolide teaduskondadesse võimalik ainult haridusministri loaga igal üksikul juhul (Kõrgemalt poolt 17. VIII. 1915. a. kinitatud Vene Min. Nõukogu määrus), kuid selle tingimusega, et naissoost isikud, kellel attestaat vastava teaduskonna kursuse lõpetamise üle olemas, olid kõikide õiguste ja eesõiguste osalised, mis vastavate asutuste diplomite omanikkudele ette nähtud, välja arvatud teenistuse- ja seisuse-õigused (V. Sead. Kogu XI köide, 1. jagu, õppeasutuste seadustik, § 2679, märkus 6, lisa, 1912. a. järg).

Kuid haridusministri eeskirjaga 13. juulist 1917. a. nr. 5566, mis väljaantud Sead. Kogu XI k. 1. jagu III jao 430. artikli 13. punktis on ette nähtud tema kompetentsi piirides, oli 1917.—1918 õppeaasta kohta järgmine reegel maksuma pandud: ülikooli üliõpilasteks võetakse vastu ühesugustel tingimustel mõlemast soost isikuid, rahvuse ja usu peale vaatamata, kes haridusministeeriumile alluvailt meesgümnaasiumidelt on attestaadid ehk küpsusetunnistused ehk neile vastavad tunnistused saanud.

Selles eeskirjas ei räägita enam naissoost isikute teenistuseõiguste piiramisest, kes kõrgema õppeasutuse kursuse on lõpetanud, mispärast ka võimalik on järeldada, et nende kohta tuleb laiendada seda üldist Sead. Kogus III k. art. 16, teenistuseseadustikus äratähendatud reeglit, mille järele ülikooli täie kursuse lõpetajaid tsiviilteenistusse võetakse neile välja-antud diplomite ehk atestaatide põhjal nende õigustega, mis teadusline aste, kutse, diplom ehk attestaat neile annab.

Kui aga juba Vene Ajutise Valitsuse ajal Venemaal naissoost isikuile kõrgemaise õppeasutussisse vaba sissepääsmine võimaldati ja nad kursuse lõpetamise puhul õiguse omandasid riigiteenistusse astumiseks, siis langevad ära iseenesest kõik kahtlused selles suhtes praegu Eesti Vabariigis maksva Põhiseaduse (R. T. nr. 113/114 — 1920. a.) § 6. põhjal, mis käib järgmiselt: „Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised. Ei või olla avalik-õiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest.“

Ühtlustades mõlemast soost isikuid avalik-õiguslikes suhtes ja järjelikult ka kõrgemaise õppeasutussisse ning riigiteenistusse astumise suhtes kõigisse kodanlistesse asutustesse, andis see seadus naissoost isikuile vastuvaidlemata õiguse, kui neil küpsustunnistus olemas on, Tartu ülikooli üliõpilasteks astuda ja viimase õigusteaduskonna kursuse lõpetamise puhul, kui nad Eesti Vabariigi riikkondsuses seisavad, kohtuameti kandidaatideks määratavaks saada.

Eeltoodud kaalutlustel tuleb tunnistada, et meil maksev seadus ei keela naissoost isikuid, kes meie Vabariigi riikkondsuses seisavad ning Tartu ülikooli õigusteaduskonna kursuse lõpetanud ja kui neid mõned erilised K. A. S. § 201. ettenähtud, isiklikku laadi takistused ei keela kohtu teenistusesse astumast, kohtuameti kandidaatideks vastu võtta.

(R. Üldk. toim. nr. 44 — 1924. a.)

Kelle võimkonda kuulub maksvate seaduste järele rahukohtuniku sekretäri ja kantseleiametniku ning kohtu-uurija ja prokuratuuri esindaja kantseleiametnikkude ametisse nimetamine?

Vastus: Vastavalt selle rahukohtuniku, kohtu-uurija või prokuröri võimkonda, kelle juures nimetud ametnikud ametis on.

Et seaduses ei leidu otsekoheseid määrusi rahukohtuniku sekretäri ja kantseleiametnikkude ning kohtu-uurija ja prokuratuuri esindaja kantseleiametnikkude ametissenimetamise korra kohta, siis tuleb neid küsimusi lahendada end. V. Sen. Asut. S. § 146. põhjal, s. o. seaduste üldmõtte järele. Maksvates seadustes on ette nähtud Riigikohtu, Kohtupalati ning Rahukogu sekretäride ning kantseleiametnikkude ning prokuröride sekretäride ametissenimetamise kord ja sellekohastest seaduste määrustest selgub, et tähen datud ametnikkude ametissenimetamine ole neb neist asutuse esindajaist, kelle otseko hese juhatus ja valve all need ametnikud seisavad. — Riigikohtu seaduse § 12. põhjal (R. T. nr. 82/83 — 1919. a.) allub Riigi kohtu kantselei Riigikohtu esimehele ning Riigikohtu esimees määrab ametisse ka sekretärid ja teised ametnikud. K. A. S. § 59. järele seisab Rahukogu kantselei Rahukogu esimehē ja K. A. S. § 260. järele Ringkonnakohtu ja Kohtupalati kantseleid — vastavate esimeeste otsekohese järelevalve all, ja K. A. S. § 218. määrab vastavalt sellele, et Ringkonnakohtu ja Kohtupalati sekretärid ning kantseleiametnikud nimeta takse ametisse vastavalt Ringkonnakohtu või Kohtupalati esimehe poolt ja K. A. S. § 59. järele nimetab Rahukogu esimees ametisse Rahukogu sekretärid ja nende abid ning kantseleiametnikud. Samuti määrab K. A. S. § 223, et prokuröride sekretärid nimetatakse ametisse nende prokuröride poolt, kelle juures sekretärid ametis on.

Rahukohtunikel ja kohtu-uurijail ei ole Kohtuasutuste Seaduste järele ette nähtud riigiteenistuses seisvaid sekretäre ning kantseleiametnikke ja prokuröridel kantseleiametnikke, kuid tarvilikke kantseleijõude vabapalgalistena oli õigus siiski rahukohtunikel, kohtu-uurijail ja prokuröridel iseseisvalt ametisse võtta (K. A. S. § 44, 572, 583, 134).

Kõigest sellest selgub, et kohtu- ja prokuratuuriasutuste kantseleide korralduse kohta on Kohtuasutuste Seaduses maksuma pandud üldine põhimõte, et kantseleijõudude ame-

tissenimetamine või -võtmine oleneb sellest asutuse juhatajast, kelle otsekohese valve all kantselei seisab.

Asjaolu, et rahukohtuniku, kohtu-uuriija ja prokuröri kantseleijõudude nimetustes ja palgamaksmise korras on uuendused sündinud, ei või põhjuseks olla üldise põhimõtte muutmiseks nende ametnikkude ametissenimetamise korras, kui seda seaduseandliku teel teisiti ei ole korraldatud. Rahukohtuniku, kohtu-uuriija ja prokuröri kantseleijõudude arvamine riigiteenijateks ei tingi isenesest veel nende ametnikkude nimetamise korra muutmist, sest ei saa lugeda põhjendatuks seisukohta, nagu oleks rahukohtuniku, prokuröri või kohtu-uuriija õigus isikuid riigiteenistusse võtta vastolus Kohtuasutuste Seaduse üldmõttega. K. A. S. § 223. järele on prokuröril õigus oma sekretäri ametisse nimetada, ja K. A. S. § 45⁴, mis meil küll vormiliselt maksuma ei ole pandud, annab selle õiguse ka rahukohtunikule.

(R. Üldk. t. nr. 41 — 1924. a.)

Missugusele kohtule nimelt allub Seltside kinnipanemise otsustamine, mis on antud Kohtu Võimupiiri Seadusega 12. aprillist 1917. a. nr. 7 (Sead. ja Määruste Kogu peat. 540).

Vastus: Seltside, ühisuste ja nende liitude kinnipanemine kriminaalseaduses keelatud eesmärkide sihis avaldatud tegevuse pärast allub kriminaalkohtule.

1917. a. 12. aprillil antud Koosolekute ja Seltside Seaduse § 7-ga määrati, et „sunduline seltsi või liidu kinnipanek võib järgneda mitte muidu kui kohtu teel, ja ainult sel juhtumusel, kui on ilmsiks tulnud, et tema tegevus on sihitud kriminaalseaduses keelatud eesmärkide saavutamiseks“. See seadus anti peale 1917. aasta veebruarikuu riigipöõret Vene Ajutise Valitsuse poolt kodanikkude vabaduste suurema kindlustamise sihis, mille hulka ka seltside

vabadus käib. Kuna tolle ajani maksva 1906. a. 4. märtsil antud seaduse § 33.—38. järele seltse võidi sulgeda mitmesuguste üldseadustest ja oma põhikirja tingimustest kõrvale kaldumiste pärast kubernerite ettepanekul kubermangu seltsiasjade komisjoni poolt, kes koosnes valitsuseametnikkudest, pidi nüüd nende sunduslik sulgemine olenema ainult kohtust, ja nimelt siis, kui nende tegevus on sihitud kriminaalseaduses keelatud eesmärkidele. Et 1917. a. 12. aprilli seaduses mingit tähendust ei tehta mõne uue täiendava korralduse loomise üle nende asjade läbivaatamiseks, siis võisid seltside sulgemise otsustamise asjas kõne alla tulla tolleaegsed harilikud tsiviil- või kriminaalkohtud. Kuna tsiviilkohus on seatud ainult eraõiguslisi tülisid lahendama (Ts. Kp. S. § 1) ja hoiukorra-toimetusi ette võtma (Ts. Kp. S. § 1401—1460 ja 1907—2097), siis peab järeldama, et seltside sunduslikku sulgemist 1917. a. 12. aprilli seaduse põhjal on õigustatud otsustama kriminaalkohus, sest et kriminaalseaduste rikkumised temale alluvad.

Asja-seisukorda ei muutnud ka administratiivkohtute seadus, mis valitsuse- ja oma-valitsuse-asutuste tegevuse peale antavate kaebuste läbivaatamiseks 30. mail 1917. a. asutati, ega ka seltside registreerimiseadus 21. juunist 1917. a. (Vene Val. Sead. ja Korrald. Kogu 1917. a. nr. 165, sead. nr. 907). Viimane seadus jaguneb kahte ossa. Esimene osa käsitleb registreerimispalve äraotsustamise tingimusi ning korda ja täiendab Tsiviilkohtupidamise Seadust (Ts. Kp. S. § 1460, ^{62—85}). Sellest järgneb, et registreerimispalvete äraotsustamine pidi sündima üld-tsiviilkohtukorras, s. o. ringkonnakohtu tsiviil-osakonna poolt. Seaduse teine osa kõneleb registrite pidamise ametikohašt ringkonnakohtute juures (регистрационный отделъ при Окружныхъ Судахъ), mis kuulub Kohtuasutuste Seaduse § 297.—429. ettenähtud isikute ja ametikohtade hulka (Kohtuasut. Sead. § 429 ^{5—28}). Saksa okupatsioonialajal võidi

seltse avada ainult sõjaväe-võimu loaga, kellel õigus oli neid ka kinni panna, kusjuures poliitiliste sihtidega seltside avamine oli üldreeglina keelatud; samuti tõi poliitiliste ainete käsitlemine lubatud seltsides enese järele nende kinnipanemise sõjaväe-võimu läbi (Saksa Korraldusteleht 1918. a. nr. 23, sead. nr. 259 § 5, 6 ja 10).

Eesti Ajutine Kohtute Seadus (R. T. nr. 1—1918. a.) seadis mõnede muudatus-tega jälle jalule veneaegse kohtukorra nende seaduste põhjal, mis kuni 24. okt. 1917. a. Eestis maksvad olid. Et Eestis end. vene Ringkonnakohtu ja Rahukogude ülesanded kokku tõmmati Rahukogude nime all, end. vene Kohtupalat edasikaebe-kohtuna meil Ringkonnakohtuks nimetati ja Senati asemele kõrgem Riigikohus pidi astuma, teiselt poolt seltside registreerimiskorda mõnest küljest ka lihtsustada taheti, siis tuli seltside ja ühingute registreerimisseadust Eesti olude kohaselt ümber töötada. Selle tulemusena ilmus Aj. Valitsuse poolt 21. III. 1919. a. vastuvõetud Seadus Seltside, Ühingute ja nende Liitude Registreerimise üle (R. T. nr. 18—1919. a.), mis ikkagi peaausjalikult vene vastava seaduse alusel seisab ja osalt sõnasõnalt sealt on tõlgitud. Registreerimis- ja läbivaatamine ja otsustamine allub selle Eesti seaduse järele Rahukogule ja toimetatakse avalikkudel kohtuistungitel; seltside registreerimise pidamine, mis kuulus vene registreerimise ametile, on registreerimisosakonna ülesandeks. Et registreerimise otsustamine, oma iseloomu poolt väga sarnaneb tsiviilkohtute hoiukorra tööga ja pealegi meie Registreerimisseaduse § 29 otse ette kirjutab, et neil juhtumustel, mis Registreerimisseaduses mitte pole ette nähtud, tuleb käia Tsiviilkohtupidamise Seaduste järele, siis oleks kõige loomulikum, et ka meie Rahukogudes tsiviil-osakonnad registreerimis- ja läbivaatamist ära otsustaksid.

Kõigest ülal-õeldust selgub, et meie Rahukogu kohtu-osakond, kes registreerimis- ja läbivaatamist ära otsustab, ega registreerimis-

osakond, kui registreerimise ameti Rahu-kogu juures, ei või teha seltside, ühisuste ja nende liitude kinnipanemise otsuseid 1917. a. 12. apr. Seaduse § 7. mõttes. Oleks neile seda õigust tahetud anda, siis oleks õigus enesele ka väljendust pidanud leidma 1919. a. 21. märtsi seaduses. Seltside sulgemiseks võib tõuget anda kas nende tegevuse kokkupõrge kriminaalseadustega või ka nende oma, tahe ja tsiviil-õigusliste kohustuste tagajärjed, kui näituseks seltsi liikmete või varanduse koosseis langeb alla põhikirjas ettenähtud määra, seltsi organid (üldkoosolekud või juhatused) ära kaovad ja põhikirja määruste põhjal mitte jalule seatavad ei ole, selts ise lepinguga on kohustunud teatavil tingimustel oma tegevuse lõpetama, või kui selts ehk ühing maksujõuetusse langeb, siis on neil, kes on huvitatud seltsi vormilisest lõpetamisest, õigus tsiviilkohtus nõudmist tõsta. On aga seltsis ilmsiks tulnud tegevus, mis on sihitud kriminaalseadustes keelatud eesmärkide poole, on ta näit. asutatud kuritegevuse hõlbustamiseks, et selle varjul ja abil kuritegevust ette valmistada ja ilmutada, ehk kuigi mitte otse seks asutatud, aga ometi kuritegevuse levitamist oma keskel on sallinud ja sellega end kuritegevuse tööriistaks lasknud tarvitada, siis peab kriminaalkohus tema sulgemise küsimuse otsustama riikliku ja seltskondliku julgeoleku ja heakorra alalhoidmise abinõuna, nagu tema seda mitmeti ka muude kuritegevuse-abinõude kohta teeb, nii kui kuritöö kordasaatmiseks mureisetud riistade, keelatud viinapõletamise riistade, kuritegelise sisuga trükite ja kujutiste suhtes jne. Nuhtl. Sead. § 58, 1001, 1020, 1027¹, 1045 ja teiste ehk Uue Nuhtl. Sead. § 37. põhjal. Kriminaalkohtule tuleb alluvaks lugeda seltside sulgemise küsimus, kes kriminaalseadustes keelatud eesmärkide sihis teotsevad, nii siis, kui tema nende seltside vastutusele võetud liikmete süüteoasja arutab, kes seltsis, selle varjul ja toetusel on keelatud sihis tegevust ilmutanud,

kui ka siis, kui nende tegelasi ei ole saadud vastutusele võtta, olgu, et nad on ära pagenud või surnud, ehk et aktiivselt kuritegu kordasaatnud isikud kindlaks tegemata on jäänud, aga ometi on tehtud kindlaks, et kinnipandav selts on teotsenud kriminaalseadustes keelatud eesmärkide sihis ja selts oma asjaajajatega sarnaste kuritegeliste püüete eemaletõrjumiseks ja kõrvaldamiseks ilmviibimata ei ole tarvilikke abinõusid käsitusele võtnud.

Esimene juhtumus — seltsi sulgemise küsimuse otsustamine üheskoos vastutusele võetud seltsi tegelaste süüteo harutamisega — on iseenesest mõistetav, sest kriminaalkohtus koguneb süüteo arutamisel laialine materjal, mis vaadet pakub ka selle kohta, kuivõrt teatavas seltsis on kohtu all oleva isiku kuritegelisi sihte toetatud või sallitud. Ei ole otstarbekohane ega ole põhjust ühe ja sama tegevuse pärast kõrvuti mitmeid kohtuid liikuma panna, iga kohut ise koosseisuga, igaühe jaoks eraldi asjasse puntuvat materjali koguda ja esitada, mis on kõiksuguste kuludega ühendatud. Ühine kohus kindlustaks ka ühesuguse mõõdupuu tarvitamist asjaolude hindamisel. Ei ole mingit alust arvata, et seaduseandja oleks tahtnud seltside sulgemist eraldi mõne teise kohtu kätte arutada jätta, kui sama kohtu kätte, kes vastutusele võetud isikute süüteo-asja arutab, olgu see nüüd kodaniline või sõjaväeline kriminaalkohus, Rahu-kogu, Sõja-ringkonnakohus või isegi rahu-kohtunik (viimane näit. seltsis keelatud asardimängude korraldamise puhul).

Uudsem on muidugi seltside sulgemise küsimuse arutamine iseseisvalt ja lahus otsekoheste kurjategijate vastutuse- ja süüküsimuse otsustamisest. Loomulik on, et ka seda küsimust arutab sama kriminaalkohus, kes on seatud või kutsutud seda süüteo-asja arutama, mille sihis teotsemine pärast seltsi sulgemist nõutakse. Ühetaolised asjad nõuavad ühetaolist hindamist ning otsustamist. Säärane kriminaalkohtu tegevus, ilma süüaluste isikuteta süüpingis,

ei ole aga ka sugugi uudiseks meie kohtus, sest 1906. aastal avati Venes ja on sealt Vene seadustega üle tulnud nn. objektiivne protsess kahjuliku ehk keelatud sisuliste trükiteodete kohta, mille suhtes kriminaalkohus võib otsustada keelu alla paneku kinnitamist kui ka nende toodete ja nende ilmutamiseks valmistatud abinõude (stereotüüpide ja muude trükipäraldiste) ärahävitamist (v. Krim. Kohtupid. Sead. § 1213¹⁴ ja 1213¹⁶).

Kuna seltside sulgemine neil kordadel, kui seltsi tegelasi on kohtulikule vastutusele võetud, allub sellele kohtule, kes arutab või on arutanud süüteo-asja, seda asja seega teatavatel juhtumustel, kui ühes asjas mitmete kohtu piirkonda kuuluvate seltside tegelased süüalustena osa võtavad, võib väljaspool seltsi asukoha kohut arutada, kuulub sulgemisküsimus siis, kui ühtegi isikut otseteel vastutusele ei ole võetud, kriminaalkohtule seltsi asupaiga alluvuse järele. (R. Üldk. t. nr. 91—1924. a.)

Pärandusvara seadusliku hinna kindlakstegemine.

Riigikohtu üldkogus tuli lahendamisele küsimus: missuguseid seadusmäärusi pärandusvara seadusliku hinna kindlakstegemise juures kohaldada tuleb, — kas neid, mis päranduse avanemise päeval, või neid, mis pärijatele pärandusmaksu pealepaneva kohtu otsuse tegemise päeval jõus olid? Selle küsimuse ülesvõtmiseks ja lahendamiseks andsid tõuget lühikese aja jooksul (1920, 1922 ja 1923. a.) kolm korda muudetud pärandusmaksu määrsed. —

Prokuröri arvamist ära kuulanud olles ja ettepannud küsimuse arutamisele asudes, leidis Riigikohus, et siin juures kaht järgmist põhimõtet silmas pidada tuleb: 1) et materjaal-seadused, mis loovad uusi ja tühistavad juba varem sündinud õigusi, on

maksvad ainult tulevikus. Neil ei ole tagasiulatavat jõudu, peale nende juhtumiste, kus sarnane tagasiulatus seaduses eneses on ette nähtud; 2) et kohtupidamiskorra seadused ehk protsessuaal-seadused, mis uusi materjal-õigusi ei loo ja ennem tekkinud materjal-õigust ei tühista, jõusse astuvad nende väljakuulutamise päevast ja kohaldada tulevad kõikide nende asjade kohta, mis kohtutes toimetusel on peale seaduse väljakuulutamist. —

Pärandusmaksu seadus, mis 8. mail 1920. a. (R. T. nr. 67/68. 1920. a.) välja kuulutatud, seisab koos kolmest osast: I. Üleüldised määrused (§ 1—9.); II. maksu väljaarvamine ja tasumine (§ 10—29.) ja III. varanduste seaduslik hind (§ 30—36.). Esimeses osas leiduvad reeglid kuuluvad materjal-õiguse normide hulka ja sellespärast ei või neid laiendada päranduste peale, mis enne selle seaduse maksmahakkamist avanesid. Teisse ja kolmandasse ossa mahutatud määrusi tuleb aga puhtalt protsessuaalseadusteks lugeda ja neid tuleb kohaldada ärarippumata päranduse avanemise ajast, s. o. päranduse jätja surmapäevast. — Neil põhjustel leidis Riigikohus, et pärandusmaksu summa väljaarvamise juures tuleb juhtnõõriks võtta pärandusmaksu seaduses ja selle seaduse muudatuse seadustes ettenähtud hindamis-määrusi, olenemata päranduse avanemise ajast ning otsustas: seletada, et pärandusvara seadusliku hinna kindlakstegemise juures tuleb kohaldada neid seadusmäärusi, mis pärijatele pärandusmaksu pealepaneva kohtu otsuse tegemise päeval jõus olid. (Riigikohtu Üldkogu toim. nr. 80—1924. a.)

Kas tuleb Ts. Kp. S. § 844. järele tempelmaksu võtta ka nende kohtule antavate paberite pealt, mis juba enne on tempelmaksustatud?

Selle küsimuse ülesvõtmiseks on kohtuministrile põhjust annud see asjaolu, et

kohtupraktikas selgusetust ja lahkavamisi tekitab mainitud paragrahvi käsitlemine tema uues redaktsioonis (R. T. nr. 81/82—1924. a.). Mõned kohtuasutused on arvamisel, et selle paragrahvi järele tuleb tempelmaksu võtta ka nende kohtule antavate paberite pealt, mis juba enne olid tempelmaksustatud, kuna teised kohtuasutused on vastupidisel arvamisel. —

Riigikohus leiab, et Ts. Kp. S. § 844. täitsa selge tekst määrab tempelmaksu võtta „palvekirjade, nende lisade ja üldse kõikide paberite pealt, mis antakse kohtutele...“ — rahukohtunikkude juures ja rahukogudes, kui teise astme kohtutes, 30 marka poogna pealt ja Rahukogudes, kui esimese astme kohtutes, Kohtupalatis ja Riigikohtus 60 marka poogna pealt. Siin ei ole öeldud, et need paberid käivad tempelmaksu alla Tempelmaksuseaduses ettenähtud reeglite järele. Ei leidu ka midagi, mis lubaks järeldada, et tempelmaksu tuleks võtta ainult nende paberite pealt, mis varemalt sugugi ei ole tempelmaksustatud või on vähemal määral, kui 30 ehk 60 marka, tempelmaksustatud. Seadus kirjutab otsekohe ja selgete sõnadega ette võtta tempelmaksu ilma erandita kõikide paberite pealt just siis, kui neid kohtule antakse. Kui veel arvesse võtta, et 14. juunil 1924. a. vastuvõetud „Kohtumaksude ja -kulude seaduse“ V. jao põhjal kaotas oma maksvuse senini maksev olnud „Seadus kohtumaksude ja kulude kohta“ (R. T. nr. 2—1919. a. ja R. T. 59/60—1920. a.), mille järele varem tempelmaksustatud paberite pealt tempelmaksu enam ei nõutud, siis ei jää mingit kahtlust, et Ts. Kp. S. § 844. ettenähtud maks kannab pabermaksu iseloomu ja võetakse seda — tempelmaksu näol — kõikide kohtule antavate paberite pealt, ärarippumata sellest, kas nad varem olid tempelmaksustatud või mitte. Eeltoodud põhjustel otsustas Riigikohtu üldkogu: seletada, et kohtutele antavate paberite pealt tuleb 14. juunil 1924. a. vastuvõetud Kohtumaksude ja -kulude sea-

duse põhjal tempelmaksu võtta, olenemata sellest, kas nad varemalt olid tempelmaksustatud või mitte, Ts. Kp. S. § 844-damas (1924. a. redaktsioonis) ettenähtud määral. (Riigikohtu Üldkogu toim. nr. 63—1924. a.)

Kas tuleb tempelmaksu ja kantselei lõivu võtta tsiviilasjus kohtu poolt asjaosalistele nende huvides saadetud kirjalikkude teadete pealt?

See küsimus on kohtutes lahkarvamisi tekitanud nende teadaannete suhtes, mis asjaosalistele saadetakse ilma nende palveta, aga ometi nende huvides. — Riigikohus leiab, et Ts. Kp. S. § 844. järele võetakse tempelmaksu „täitmislehtede, ära kirjade, teatiste ja teiste sarnaste paberite pealt.“ Samade paberite väljaandmisel asjaosalistele võetakse ka kantseleimaksu nende valmistamise eest 25 marka lehekülje pealt (Ts. Kp. S. § 854.). Need paberid antakse asjaosalistele välja ainult vastavate, nende poolt eraldi avaldatud, palvete peale. Kuid peale paberite, millede väljaandmine sünnib ainult asjaosalise poolt avaldatud palve tagajärjel on Tsiivilkohtupidamise seaduses ettenähtud veel mitmesugused teised paberid, mis kohtuasutused juba oma ameti poolest (ex officio) kohustatud on välja andma ehk välja saatma ilma vastava palveta asjaosalise poolt, nagu: kohtu-kutsed (Ts. Kp. S. § 58, 275, 942), teadaanded (объявления) palvekirjade, kaegade ja kaebuste tagasisaatmise ja seisma panemise kohta (§ 53, 54¹, 52², 164², 164³, 190, 267, 269, 270, 729¹, 755, 756, 801, väljavõtted tagaselja otsustest (§ 150, 725) j. n. e. Tsiivilkohtupidamise seadus ei ütle, ei § 844. ei ka § 854., ei kuskil mujal midagi selle kohta, et ka nende paberite pealt tuleks tempel- ja kantselei-maksu võtta. Sellest asjaolust, kui ka põhimõttelisest kaalutlusest välja minnes, et mak-

sude ja lõivude seadusi laiendavalt seletada ei või, tuleb Riigikohus arvamisele, et nende teadaannete ja paberite pealt tempelmaksu ega kantseleimaksu ehk lõivu võtta ega tasuda ei tule, olgugi et nende väljaandmine ja väljasaatmine sünnib asjaosaliste huvides. Kõike seda arvesse võttes otsustas Riigikohtu Üldkogu: 1) et tsiivilasjus kohtuasutuste poolt kohtukäijatele väljaantavate ja saadetavate paberite pealt, mis. Ts. Kp. S. § 844. ja 854. on ülesloetud, tuleb tempelmaksu ja kantseleimaksu võtta, kui nende paberite väljaandmine ehk saatmine sünnib kohtukäijate palvel; 2) et kohtuasutuste poolt kohtukäijatele seaduse nõuetel, ilma nende palveta, saadetavate paberite pealt tempelmaksu ja kantseleimaksu ei võeta. (Riigikohtu Üldkogu toim. nr. 70—1924. a.)

Missugusel määral tuleb kinnitusosakonnadel võtta tempelmaksu ettepandavate paberite pealt?

Kohtuministri ettepanekust Riigikohtule on näha, et kinnitusosakonnad neile antud paberite pealt tempelmaksu ühtlaselt ei võta. Kuna ühed osakonnad tempelmaksu seaduse ja selle muutmise seaduse põhjal (R. T. nr. 141/142—1920. a.) võtavad 10 marka, nõuavad teised samal puhul aga 30 marka, toetudes Ts. Kp. S. § 844. muudetud redaktsiooni peale (R. T. nr. 81/82—1924. a.) ja seletades, et kinnitusosakonnad kui Rahukogudele alluvad asutused sama palju tempelmaksu peavad võtma, kui rahukohtunikud ehk Rahukogud teise astme kohtuna. — Riigikohus leiab, et kinnitusosakonnad (крѣпостныя отдѣленія) Kohtuasutuste Sead. §§ 590—605 põhjal Rahukogude juures asuvad. Nende ülemateks on Rahukogu esimehed (§ 593) ehk rahukohtunikud (§ 590 märkus, 593) ja nad seisavad Rahukogu ülevalve all. Nii oli see

Vene ajal, kus Rahukogud ainult teise astme kohtutena tegutsesid. Eesti Ajutiste kohtute sisseseadmise seadus (R. T. nr. 1—1918. a.) pani Rahukogude peale ka veel esimese astme kohtute funktsioonid neis nõudmise ja süüdistuse asjus, mis rahu-kohtunikkuudele ei allu. See tähendab Rahukogud peavad meil ka endiste Vene ringkonna kohtute, kui esimese astme kohtute aset täitma. Selle läbi, et Eesti ajal Rahukogude tegevusala laienes, ei ole kinnitusosakondade suhted Rahukogude vastu mitte teiseks saanud. Kinnitusosakonnad asuvad, samuti nagu Vene ajal, Rahukogude kui teise astme kohtu juures; kaebused nende ülemate peale antakse Rahukogule kui teise astme kohtule ja Rahukogu määrused neis asjus lähevad kassatsiooni korras Riigikohtusse, mitte aga erakaebuse teel Kohtupalatisse. Kuid tempelmaksu asjus on ükskõikne, kas kinnitusosakonnad Rahukogude kui esimese või teise astme kohtu juures asuvad, sest Rahukogud tegutsevad tsiviil- ja kriminaalkohtupidamise seaduste järele, kinnitusosakonnad aga notariaalseadustiku põhjal (положение о нот. части). Kinnitusosakonnad ei ole mitte kohtud, vaid notariaalasutused Rahukogude tegevuspiirkonnas olevate kinnisvarade tarvis. Sellepärast on ka maksude suhtes kinnitusosakonnad Rahukogudest ikka lahus hoitud. Kuna kohtumakse Rahukogus Ts. Kp. S. põhjal võetakse, sisaldab Notariaalseaduse § 369. ja tema lisa eneses makse (v. R. T. nr. 59/60—1920. a.; seadus nr. 167), mis kinnitusosakonnad peavad võtma. — Mis puutub eriti tempelmaksusse, siis võtsid seda Vene ajal nii hästi kohtud kui ka kinnitusosakonnad Vene tempelmaksu seaduse § 14. põhjal. Eesti ajal aga erinevad juba ka selle maksu poolest kohtud ja kinnitusosakonnad. Kuna kohtutes tempelmaksu esiti 3 (R. T. nr. 2—1919. a. § 5.) ja pärast 6 marka (R. T. nr. 59/60—1920. a.) poogna pealt võeti, maksis ja maksab praegugi kõigi teiste ametiasutuste, seega ka kinnitusosakondade, suhtes okupatsiooni-

aegsel alusel Eesti valitsuse poolt kindlaks määratud taks (R. T. nr. 141/142—1920. a.) 10 marka palvekirja pealt. Riigikogu poolt 14. juunil 1924. a. vastuvõetud (R. T. nr. 81/82—1924. a.) Kohtumaksude ja -kulude seadus, mis muu seas ka kohtutele antavate paberite pealt tempelmaksu võtmist normeerib ja Ts. Kp. S. § 844. veneaegset teksti muudab, ei käi kinnitusosakondade kohta. Ei ole sellepärast ka põhjust Ts. Kp. S. § 844 leiduvaid tempelmaksu võtmise määrusi seaduse seletamise teel kinnitusosakondade peale laiendada ja neile sunduslikuks teha. See võiks sündida ainult seadusandlisel teel, kui seda soovitakse ja otstarbekohaseks peetakse. — Ülemalpool tähendatud ja Eesti Ajutise Valitsuse poolt kindlaks määratud tempeltaks 10 marka (R. T. nr. 141/142—1920. a.) käib ainult ühe ettepanemise paberi, palvekirja kohta. Teised palvekirjale juurde lisatud dokumendid ja paberid peavad muidugi nende sisule vastavalt tempelmaksuga varustatud olema. — Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohtu Üldkogu: seletada, et kinnitusosakondadele ettepanemise paberite pealt võetakse tempelmaksu järgmiselt: 1) palvekirjade pealt 10 marka; 2) kõigi teiste paberite pealt tempeltariifi järele, vastavalt paberite sisule (Riigikohtu Üldkogu toim. nr. 81. — 1924. a.).

Administratiiv-osakond.

Kes on kohustatud hoolitsema kogukonna nõdrameelsete liikmete eest?

Ühiskondliku Hoolekande Seaduse § 700. järele on Valla-kogukond kohustatud hoolitsema kogukonna nõdrameelsete liikmete eest kogukonna kulul. Sama seaduse § 163. järele võetakse nõdrameelsed, kellel on oma varandus, nõdrameelsete-majja mõõ-

duka maksu eest, varanduseta nõdrameel-
sed aga tasuta, millejuures sama § märkuse
järele kulud vastavalt kogukonnalt sisse
uõutakse. Sellest tuleb järeldada, et nõd-
rameelsete ravitsemise kulude eest vastu-
tab see kogukond, kuhu nõdrameelne kuu-
lub, ja tema isiklik varandus, aga mitte
keegi muu.

(R. Adm. t. nr. 324 II 1924. a.)

*Kelle poolt ja missuguses korras võib
rahvaväelistele ja nende perekondadele
pensioni maksmist lõpetada?*

Asutava Kogu poolt 6. II. 1920. a.
(R. T. nr. 26/27 1920. a.) vastuvõetud Rahva-
väeliste ja nende Perekondade Pensioni-
seaduses ei ole küll otsekohe ära määra-
tud, kelle poolt ja missuguses korras pen-
sioni edaspidine andmine lõpetatakse, kuid
oma üldmõtte järele ei ärata see seadus
kahtlust, et pensioni andmise lõpetamine
peab sündima samade asutuste poolt ja
sainas korras kui selle määramine. — Ni-
metatud Seaduse § 24. järele lasub järele-
valve tingimuste muutuste üle, mis pen-
sioni saamise õiguse peale mõju avalda-
vad, kohaliste Linna- ja Vallavalitsuste
peal. Leiab Linna- ehk Vallavalitsus, et
kellegi pensioni saamise õiguse tingimused
on muutunud, siis saadab Vallavalitsus ko-
gutud andmed Maakonna-valitsusele, kes,
nagu Linnavalitsuski, asja viibimata (§ 16)
läbi vaatab, kusjuures isikule, kelle pen-
sioni lõpetamise küsimus päevakorral, asja
arutamise päevast teada antakse (§ 17), et
ta võiks isiklikult asja arutusel seletusi
anda.

(R. Adm. T. nr. 1924. a.)

*Kas Kohtuministril on õigus armuandmise
palveid Vabariigi Valitsusele ettepanemata
jätta?*

Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 60. p. 8.
järele otsustab armuandmise palved Vaba-
riigi Valitsus. Seadus ei luba Valitsusele
seda kohustust ja õigust mõne valitsuse-
liikme peale panna ei täies ulatuses ega
osalt ja teiselt poolt ei anna seadus Kohtu-
ministrile õigust armuandmise palveid mõ-
nesugusel põhjusel Valitsusele otsustami-
seks ettepanemata jätta. Iga asutus on õi-
gustatud ainult seaduses ettenähtud piiri-
des teotsema ja siduvaid otsuseid tegema.
Seadus ei keela kohtu poolt süüdimõiste-
tud isikutele ka korduvate armuandmise
palvetega Valitsuse poole pöörata, ja seda
õigust kuidagi viisi kitsendada käiks sea-
duse vastu.

(R. Adm. T. nr. 286 II 1924. a.)

*Mis mõistetakse tantjäämi all ja kuiaas
ta välja arvutatakse?*

Tantjäämi all mõistetakse teatav prot-
sent ettevõtte puhtkasust. Ettevõtte puht-
kasu aga tehakse kindlaks pärast seda, kui
on maha arvatud kõik väljaminekud, mis
on seotud ettevõtte tegevusega (Betriebs-
kosten und Abschreibungen). Saab ette-
võttes seisev ametnik kindla palga ja peale
selle veel teatava protsendi ettevõtte puht-
kasust, siis ei või kahtlust olla, et kindlat
palka tuleb arvata ettevõtte väljaminekute
hulka (Betriebskosten), mis ettevõtte sisse-
tulekutest (Roheinnahme) tuleb maha ar-
vata, kuna aga tantjäämi suurus ära ripub
puhta ülejäägi suurusel, mida aga võib
välja selgitada ainult pärast, kui kõik mak-
sud, mis ettevõtte tegevusega seotud, on
tasatud. Seesuguste maksude hulka kuu-
lub ka tulumaks, sest Tulumaksu Sead.

§ 6. põhjal arvatakse tulumaks maksuaastale eelkäinud kalendriaastal saadud tulude põhjal. Tulumaks võetakse tulude pealt ja viimast ei või vähendada tantjäämi väljaarvutamisega, mis kui osad puhtkasust välja arvatakse ülejäägist pärast tulumaksu õiendamist, vastasel korral ei ole nad ju puhtkasu osad.

(R. Adm. T. nr. 391—1924. a.)

Kas kaks isikut võivad kahe erilise otsuse peale ühise kaebuse anda?

Vastus eitav.

Maksva kohtupidamise korra järele on igal nõude- või kaebasjal oma eriline algus ja eriline käik kuni asja lõpuni. Ts. Kp. S. § 258. keelab ära ühes nõude-palvekirjas mitut üksteisest oma aluses erinevat nõuet ette tuua. Igale nõude-palvekirjale järgneb eriline kohtusse ilmumise kutse, eriline asja arutamine ja otsustamine. Sel korral, kui tehtud otsuse peale võib edasi kaevata, tuleb ka igas asjas eriti kaebus anda, sest vastasel korral, rääkimata sellest, et mitme asja kohta antud ühine kaebus sünnitab asja otsustamisel ilmkahtlemata segadusi ja takistusi, näit. administratiiv asjus tasutakse Adm. K. K. § 36 ettenähtud maksud puudulikult, mille all kannatavad riigi fiskaalhuvid. Sellest järgneb, et igati igas erinevas asjas peab erilise kaebuse andma, sest mitmes erilises asjas antud ühist kaebust ei saa kohus sisuliselt läbi vaadata ja peab ta läbivaatamiselt kõrvaldama.

(R. Adm. T. nr. 610—1924. a.)

Kas riigi obrokitüki rentnikku võib rendi mittermaksmise pärast administratiivsel teel vastuvaidlemata korras kõrvaldada rendiobjekti kasutamisest?

Kord, kuidas tuleb talitada riigi obrokitüki rentnikuga, kui ta tähtajal ei ole renti

ära tasunud, on Obroki-seaduse (V. S. K. VIII k.) § 133—142 ettenähtud. Nimetatud Seaduse § 137. põhjal võib rentniku käest rendiobjekti äravõtmine sündida administratiivsel teel vastuvaidlemata korras.

See kord ei ole maksev nende riigirentnikkude kohta, kes on maad saanud Maa-seaduse § 15. põhjal. Nende kohta on maksev Maar. T. M. § 123.

(R. Adm. T. nr. 1065—1924. a.)

Kas Aj. Veneaegsete Pensionäride Toetamise Seaduse põhjal antavat toetusemäära võib pidada võrdseks sissetulekuga, mis elu ülespidamist võimaldab?

Aj. Veneaegsete Pensionäride Toetamise Seaduse § 2. põhjal (R. T. nr. 77/78—1920. a., sead. nr. 212) on selles seaduses ettenähtud kodanikkudel õigus toetust saada, kui nad on töövõimetud ja neil ei ole varandust ega sissetulekut, mida jätkuks elu ülespidamiseks. Seaduse pealkirjast ja selle üksikutest määrustest (§ 1, 2, 5) selgub, et selle seaduse eesmärgiks ei ole mitte täiel määral kindlustada elu ülespidamist seaduses ettenähtud kodanikkudele, vaid neile ainult teataval määral toetust anda, sellepärast ei või ka selle seaduse põhjal antavat toetusemäära iseenesest veel pidada võrdseks sissetulekuga, mis võimaldab elu ülespidamist, ning toetusenõudja sissetulek toetusemäära suuruses võiks põhjuseks olla toetuse määramisest keeldumiseks ainult seaduse erimääruse põhjal. Nimetatud seaduse § 2. märkuses sisaldus ka sarnane erimäärus, ning selle põhjal võis määrata toetust ainult isikuile, kelle sissetulek oli vähem seaduses ettenähtud toetusemäärast ning puudujäävas osas. Kuid seadusega 8. veebruarist 1923. a. (R. T. nr. 26—1923. a. sead. nr. 14) on ülaltähendatud § 2. märkus ära kaotatud, mispärast selle seaduse maksamahakkamisega ei ole

enam alust keelduda toetuse määramist neile isikuile, kelle sissetulek võrdub toetuse määraga või on sellest suuremgi, kui aga see sissetulek ei võimalda elu ülespidamist. Asjaolu, et kõne all olevas seaduses ei leitud mingisuguseid juhtnööre, kuidas kindlaks määrata sissetuleku alamäär, mis võimaldab elu ülespidamist, ei või õigustada ärakaotatud seaduse määruse edasitarvitamist, vaid annab põhjust otsida juhtnööre teistest analoogilistest seadustest. Vastavaid juhtnööre võib leida Rahvaväelaste ja nende perekondade Pens. Sead. § 30. p. 1-es. (R. T. nr. 26/27—1920. a. Sead. nr. 96.)

(R. adm. t. nr. 652 II—1924. a.)

Kas maakonna politseiülem võib vallavanemat ja vallavanema abi 1866. a. Vallakogukonna Seaduse § 32. põhjal distsipliinaarkorras karistada?

Vastus eitav.

1866. a. Vallakogukonna Seaduse (§17.) järele lasusid vallapolitsei funktsioonid kohaliku vallavanema ja osalt tema abide peal, kuid Asutava Kogu poolt 17. dets. 1919. a. vastuvõetud ja R. T. nr 4/5—1920, a. väljakuulutatud Politsei Korralduse Seaduses ei ole enam ette nähtud, et vallavanemad ja nende abid peaksid mingisuguseid politsei kohuseid ja ülesandeid täitma. Viimastest asjaolust tuleb järeldada, et 1866. a. Vallakogukonna Seaduse § 16, 17, 32 ja teised, mille järele kohalikul vallavanemal ja tema abidel olid kohapeal politsei õigused ja kohused, on oma maksvuse kaotanud, sest endised veneaegsed seadused on meil maksvad ainult niivõrt, kui võrd nad meie seadustega pole muudetud või viimaste vastu ei käi. (Aj. Adm. S. R. T. nr. 1—1918. a.)

Politsei Korralduse Seaduse § 37. põhjal on ülematel politsei ametnikkudel õigus

temale alluvatele ametnikkudele ja teenijatele teenistuse asjus ainult märkusi ja noomitusi teha oma äranägemise järele. Et vallavanemad ja nende abid oma ameti poolest üldse ei allu Maakonna-politsei ülemale, siis ei saa neid ka nimetatud § 37. põhjal karistada.

(R. Adm. t. nr. 177—24. a.)

Tsiviil-osakond.

Vaimuhaige isiku juriidiliste toimingute maksvus.

Viljandi-Pärnu rahukogule antud nõudekirjas palus nõudja Jaan Kuusik kohustada surn. Jaan Tamme päranduse tompu välja andma nõudjale vormilikku ostu-müügi lepingut talu müümise ja üleandmise kohta. Pärandustombu eestkostja nõudmist õigeks ei tunnistanud, muu seas sel põhjal, et surn. Jaan Tamm oli mainitud talu ostu müügi eellepingu tegemise ajal vaimuhaige ja ei olnud täie meelemõistuse juures. Rahukogu lükkas nõudmise tagasi, leides et Jaan Tamme, kui kroonilist alkoholihaiget, aktitegemise võimuliseks isikuks pidada ei saa. Kohtupalat kinnitas Rahukogu otsuse. Kohtupalati otsuse peale andis nõudja Jaan Kuuski volinik Riigikohtule kassatsioonikaebuse, milles ta kaebatud otsust Balti tsiviilõiguse §§499. ja 502. rikkumise pärast tühistada palub.

Kassatori seletuse järele on vaimuhaige poolt sõlmitud juriidilised toimingud tühised ainult siis, kui teatava isiku kui vaimuhaige üle hooldus on määratud. Sureb vaimuhaige enne hoolekande määramist ära, siis jäävad tema toimingud maksma ja jõusse. — Riigikohus leiab, et see vaade vastolus seisab Balti tsiviilõiguse § 2936. otsekohese mõttega ja ka teiste sama õiguse paragrahvidega (§ 2933., 2912. ja 2914.), mille põhjal juriidilise toimingu eelduseks on igal juhtumisel teadlik tahteavaldus (bewusste Willenserklärung), selle poolt, kes toimingut

sõlmib. Vaimuhaigel puudub võimalus oma tahet teadlikult avaldada, ja tema toiming on tühine, ükskõik, kas ta oli kohtu poolt tunnistatud vaimuhaigeks või mitte. Selles mõttes tuleb ka mõista B. Ts. Ö. § 499. ja 502. Nende tõeline tähtsus seisab tõenduste ettepanemise kohustuse (onus probandi) ärajagamises tülil korral vaimuhaige toimingu maksvuse või mitte-maksvuse üle. On teatav isik kohtu poolt vaimuhaigeks tunnistatud ja hoolekande alla säetud, siis valitseb eeldus, et kõik tema poolt hoolekande kestuse ajal toimepandud lepingud on tühised, s. t. ilma tarvilise tahteavalduse võimiseta sõlmitud ja see kes vastupidist väidab nimelt, et teatava lepingu sõlmimisel vaimuhaige erakordselt oli terve meele-mõistuse juures, peab seda asjaolu tõeks tegema. Selle vastu, enne vaimuhaiguse kohtulikku tunnistamist eeldatakse aga, et isik on terve ja tema toimingud maksvad, mispärast see, kes vastupidist väidab, seda peab tõeks tegema. (Tsiivil osak. toim. nr. 240 — 1924. a.).

Tähtaja peale sõlmitud ehk termineeritud üürilepingud.

Üüriseadus peab korteri kriisi lahendamiseks kaasa aitama. Ta on eriseadus, mis sellekohaste Balti tsiivilõiguses ettenähtud üürivahekorda reguleerivate normide asemele on astunud. Kõik endised üürinormid, mis Üüriseaduse määruste, või ka Üüriseaduse mõtte vastu käivad, tulevad maksvusetaks ugeda. Kui tunnistada, et Üüriseaduse kestel on lubatud tähtajalised või termineeritud üürilepingud elukorterite peale, nii et üürile andja pärast tähtaja möödumist võib üürniku väljatõstmist nõuda, oleks üürnik elukorterite puuduse tagajärjel kaitseta seisukorras ja Üüriseaduse õigest mõttest oleks seega lihtsalt mööda mindud. — Peale selle on Üüriseaduse § 17. ülesloetud need juhtumised, millal üürile andjal on õigus Üüriseaduse kestuse ajal üürivahekorra lõpetamist

nõuda. Nende hulgas ei ole üürilepingu tähtaja möödumist mitte nimetatud. Sellest tuleb järeldada, et tähtaja möödumine, kui üürileping tähtajaline oli, Üüriseaduse järele üürilepingu lõppu ei tähenda (Tsiivil osak. toim. nr. 343 — 1924. a.).

Teate saatmise kohustus kinnisvara kaasomanikule, selle vara kohtulikuks müügiks hindamise üle teise kaasomaniku võlgade pärast.

A. ja B. olid ühise kinnisvara kaasomanikud. B. võlgade pärast pööris kohtupriistav täitmise A'le ja B'le kuuluva ühise kinnisvara peale. A'le kohtupriistav teadaannet varanduse hindamise üle ei saatnud. Rahukogule selle üle antud kaebuses palus A. kohtupriistavile ettekirjutada, et temale, A'le kinnisvara hindamise üle saaks kuulutus saadetud. Omas ettekandes selle kaebuse peale seletab kohtupriistav, et seadus kohustab teadaannet kinnisvara hindamise üle üksnes võlgasele kätte andma, mis tema poolt ka täidetud olla. Teistele asjast huvitatud isikutele näidatakse hindamise akt Ts. Kp. S. § 1860. põhjal, nende soovi järele ainult ette. Kaebaja A. olla pärast seda, kui võlgasele teadaanne hindamise üle saadetud, kohtupriistavi juures olnud ja asjatoimetuse läbi vaadanud. — Rahukogu kui ka Kohtupalat jätsid A. kaebuse tagajärjeta. Omas kassatsioonikaebuses palub A. Kohtupalati otsust tühistada Ts. Kp. S. § 1800, 1860, 1117, 1845, 204, 212 ja Balti tsiivilõiguse § 3066 ja 3067 rikkumise pärast. — Riigikohus leidis, et A. kassatsioonikaebuse rahuldamiseks mõjuvat põhjust ei ole. Seaduses ei ole mitte ettenähtud, et kohtupriistav kohustatud oleks saatma teadet liikumata varanduse hindamise üle müügiks selle vara kaasomanikule sinna, kus see vara asub, kui kohtupriistavile kaasomaniku elukoht teadmata on. Kassatsioonikaebuses ettetoodud põhjendid ei kõnele kaebaja kasuks. Kõige pealt ei ole õige kaebaja väide, et kohtu-

priistav pidi teadma tema elukohta ülal mainitud paragrahvides antud juhtnööride järele. Need seaduse paragrahvid — niipalju kui nad üleüldse tähendatud küsimuse kohta käivad — ei eelda sugugi seda, et säääl, kus kellegi kinnisvara seisab, ka tema omaniku elukoht olema peab. Kinnisvara asukoht on ainult üks neist tähistest, mida tema omaniku alalise elukoha kindlaksmääramise juures arvesse võtta tuleb. Ts. Kp. S. § 262. määrab küll nõude asja alluvuse kinnisvara asukoha järele, olenemata sellest, kas kinnisvara omanik tegelikult säääl elab või mitte, kus juures aga kutsetäht kinnisvara omanikule peab kätte antud saama tema tõeliku elukoha järele Ts. Kp. S. § 276—292. antud korras. Kui kaebaja seisukohta õigeks võtta, siis tuleks kohtupriistavit kohustada teadaannet kaasomanikule mitte ainult saatma, vaid ka kätte andma, kusjuures aga siis ilmsiks võib tulla, et kaasomanik ei elagi kinnisvara asukohal. Nii muutuks teadaande kätte toimetamine võimatuks ja paneks omakorda täitmise seisma. — Ts. Kp. S. § 1860, 1117, 1118 ja 1845 järele näidatakse kinnisvara hindamiseakt kinnisvara omanikule, järjekult ka kaasomanikule, kui ta ise kohtupriistavi juurde ilmub. A. ise on õigeks võtnud, et ta hindamise akti kohtupriistavi juures läbi on lugenud. Kõigil neil põhjustel otsustas Riigikohus, et A. kassatsioonikaebus tuleb tagajärjeta jätta (Tsiv. osak. toim. nr. 1007 — 1924. a.).

Riigi võlgniku maksujõuetuks tunnistamine.

Riigi vastuvaidlemata nõudmiste kohta maksva seaduse (Vene seaduste kogu XVI. köite 2. jagu) § 22. keelab ära riigivõlgniku kohtusse kutsuda, et teda tema varanduste kohta ülekuulata, kui ka teda

maksujõuetuks kuulutada ainult kahe tingimuse olemasolekul ja nimelt: 1) kui võlg on tekkinud riigi heaks peale pandud anduste (подати), pannude (налоги) ja maksude (сборы) mittemaksmise tagajärjel ning 2) kui antud võla sissenõudmiseks on eriti ettenähtud iseäraline, seaduses täpselt kindlaksmääratud kord. — Käesoleval korral võlgneb T. riigile tulumaksu ühes viivituse ja lisarahadega, kui ka puhtakasu maksu kogusummas üle 22 miljoni Eesti marga. — Eitades Otsekoheste maksude peavalitsuse õigust T. maksujõuetuks tunnistamist nõuda põhjendab Kohtupalat oma otsust sellega, et tulumaks vastab veneaegsele „промысловый налог“ile, mille sissenõudmise kord on eriti ettenähtud Vene Seaduste kogu V. köite § 577. ja et puhtakasu maksu sissenõudmise juures tuleb tarvitada sama korda. — Riigikohus leiab et see Kohtupalati arvamine mitte õige ei ole. Tulumaks ei vasta sugugi mitte veneaegsele „промысловый налог“ile, vaid vastab „подходный налог“ile ja tulumaksu sissenõudmise kord on ettenähtud mitte seaduste kogu V. köite § 577, vaid praegu Eestis maksva tulumaksu seaduse (R. T. nr. 63/64 — 1920. a.) § 72. Viimase paragrahvi põhjal nõutakse tulumaks riigi heaks sisse üleüldises, vastuvaidlemata nõudmiste jaoks seatud, korras. See üleüldine kord õigustab otsekohe riigi asutusi, kui nad seda otstarbekohaseks loevad, nõuda võlgniku ülekuulamist tema varanduste suhtes (Vene Seaduste kogu XVI. köite 2. j. § 18) ja varanduse puudusel võlgniku maksujõuetuks tunnistamist (§ 20. sääl samas). — Kõike seda arvesse võttes leiab Riigikohus, et Kohtupalat käesoleval korral Tulumaksu seaduse § 72. ja Vene Seaduste kogu XVI. köite § 20. ja 22. määrusi rikkunud on, millepärast ka tema otsus seadusjõusse jääda ei või ja tühistada tuleb (Tsiv. osak. toim. nr. 1269—1294. a.)

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.**

Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

Toimetuse ja talituse aadress:
Tartu, Aia tän. nr. 35.

Tellimise hind: 400 mk. aast. (8 nummert)
Üksik nummer 50 mk.